

POSTANOWIENIE

składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego

Dnia 26 lipca 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący)

SSN Gerard Bieniek

SSN Stanisław Dąbrowski (sprawozdawca)

SSN Józef Frąckowiak

SSN Jacek Gudowski

SSN Elżbieta Skowrońska-Bocian

SSN Tadeusz Żyznowski

na posiedzeniu jawnym w Izbie Cywilnej w dniu 26 lipca 2005 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej J. S., na skutek zagadnienia prawnego przedstawionego przez Rzecznika Praw Obywatelskich we wniosku z dnia 25 stycznia 2005 r., RPO (...)

Czy dziesięcioletni termin przedawnienia, o którym mowa w art. 442 § 1 zdanie drugie k.c., zawsze powinien być liczony od dnia zdarzenia wyrządzającego szkodę, bez względu na datę powstania czy ujawnienia tej szkody?";

przedstawia wniosek o podjęcie uchwały składowi Izby.

Uzasadnienie

Rzecznik Praw Obywatelskich wniósł o podjęcie przez Sąd Najwyższy uchwały mającej na celu wyjaśnienie istniejących w orzecznictwie rozbieżności w wykładni i stosowaniu art. 442 § 1 w zw. z art. 120 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny, a zawierającej odpowiedź na pytanie: Czy dziesięcioletni termin przedawnienia,

o którym mowa w art. 442 § 1 zdanie drugie k.c., zawsze powinien być liczony od dnia zdarzenia wyrządzającego szkodę, bez względu na datę powstania czy ujawnienia tej szkody.

Uzasadniając wniosek Rzecznik Praw Obywatelskich podniósł, że obowiązujące przepisy kodeksu cywilnego normujące problematykę początku biegu przedawnienia roszczeń deliktowych dają podstawy do przyjęcia rozbieżnych poglądów co do wzajemnego stosunku art. 442 § 1 oraz art. 120 § 1 k.c. Orzecznictwo sądów jak i doktryna, w zależności od przyjętej metody wykładni opowiadają się za co najmniej dwoma przeciwstawnymi kierunkami interpretacyjnymi.

Spór powstał jeszcze przed wejściem w życie kodeksu cywilnego, gdyż art. 288 § 3 i § 4 kodeksu zobowiązań oraz art. 276 k.z. (którego funkcję przejął później art. 108 ustawy z dnia 18 lipca 1950 r. – Przepisy ogólne prawa cywilnego, Dz. U. Nr 34, poz. 311), normowały bieg terminów przedawnienia roszczeń powstałych z czynów niedozwolonych w analogiczny sposób jak obecnie art. 120 i 442 k.c.

Wedle jednego poglądu brzmienie art. 442 k.c. nie pozostawia najmniejszych wątpliwości co do tego, że roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym przedawniają się zawsze po upływie lat dziesięciu od zdarzenia szkodę tę wywołującego. Bez znaczenia pozostaje nie tylko data powzięcia przez poszkodowanego wiadomości o szkodzie i o zobowiązanym do jej naprawienia, ale także i data ujawnienia, a nawet powstania samej szkody.

Na gruncie obowiązujących przepisów dopuszczalne są zatem przypadki przedawnienia roszczeń nie tylko zanim staną się one wymagalne, ale nawet zanim jeszcze w ogóle powstaną. Stanowisko takie Sąd Najwyższy przyjął m.in. w wyroku z dnia 7 sierpnia 1967 r. (II PR 268/67, niepubl.), w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 12 lutego 1969 r. (III PZP 43/68, OSNCP 1969, Nr 9, poz.150), uchwale z dnia 25 października 1974 r. (III PZP 39/74, OSNC 1975, Nr 5, poz. 82), wyroku z dnia 22 czerwca 1977 r. (III PR 64/77, niepubl.), postanowieniu z dnia 17 lutego 1982 r. (III PZP 3/81, OSNCP 1983, Nr 1, poz. 8), uchwale z dnia 25 września 1992 r. (III CZP 118/2, Biuletyn SN 1992, Nr 9, s. 9), wyroku z dnia 17 lutego 1999 r. (II CKN 199/98, niepubl.), wyroku z dnia 21 czerwca 2001 r. (II CKN 435/00, OSNP 2003, Nr 8, poz. 206) oraz w wyroku z dnia 12 grudnia 2002 r., (V CKN 1548/00, niepubl.) Powyższe stanowisko znajduje wsparcie w licznych wypowiedziach doktryny.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyraźnie rysuje się i druga linia orzecznicza, zgodnie z którą, art. 442 § 1 k.c. nie zmienia zasady, że roszczenie odszkodowawcze

nie może powstać zanim jeszcze wystąpi szkoda. Za takim stanowiskiem Sąd Najwyższy opowiedział się m.in. w wyroku z dnia 11 lipca 1959 r. (I CR 890/58, OSP 1960, Nr 10, poz. 263), uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 17 czerwca 1963 r., która otrzymała moc zasady prawnej (III CO 38/62, OSNCP 1965, Nr 2, poz. 21). Na gruncie kodeksu zobowiązań stanowisko to Sąd Najwyższy potwierdził także w wyroku z dnia 15 maja 1968 r. (II PR 176/68, niepubl.), a wcześniej jeszcze wyraził taki pogląd m.in. w orzeczeniach z dnia 21 listopada 1945 r. (III C 733/45, OSN 1948, Nr 2, poz. 30) oraz z dnia 8 listopada 1958 r. (III CR 312/58, RPE 1959, Nr 4, s. 262). Po wejściu w życie kodeksu cywilnego np. w wyroku z dnia 10 czerwca 1986 r. (III CRN 101/86, niepubl.) rozróżniono przypadki szkód ujawniających się bezpośrednio po zdarzeniu oraz szkód przyszłych, stwierdzając w uzasadnieniu, że „w wypadku, gdy chodzi o naprawienie szkody, powstanie której nie zbiega się w czasie ze zdarzeniem ją wywołującym, dziesięcioletni termin przedawnienia roszczenia biegnie od dnia powstania tej szkody, niezależnie od tego, kiedy nastąpiło zdarzenie ją wyrządzające”. Podobnie i w wyroku z dnia 2 grudnia 1998 r. (I CKN 910/97, OSNC 1999, Nr 6, poz. 114) uznano, że bieg przedawnienia roszczenia (z nieobowiązującego już art. 153 k.p.a., który w zakresie zasad odpowiedzialności odsyłał do przepisów o czynach niedozwolonych), nie może się rozpocząć, zanim roszczenie to stanie się wymagalne. Także w wyroku z dnia 21 maja 2003 r. (IV CKN 378/01, OSNC 2004, Nr 7-8, poz. 124) Sąd Najwyższy przyjął, że bieg terminu przedawnienia określonego w art. 442 § 1 zdanie drugie k.c. nie może się rozpocząć przed powstaniem szkody. Za tym drugim kierunkiem wykładni art. 442 § 1 k.c. wypowiada się część doktryny. Wypowiedzi wspierające ten nurt wykładni pojawiły się w piśmiennictwie również w związku z wyrokiem z dnia 21 maja 2003 r., po złożeniu wniosku przez Rzecznika Praw Obywatelskich.

Przedstawione przez Rzecznika Praw Obywatelskich zagadnienie ma fundamentalne znaczenie dla praktyki sądowej. Od kilkudziesięciu lat trwa spór w doktrynie i judykaturze. Sąd Najwyższy podejmował uchwały, także w składzie siedmiu sędziów, które nie usunęły rozbieżności, nie doprowadziły do jednolitości orzecznictwa.

Z powyższych względów na mocy art. 61 § 2 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.) orzeczono jak w sentencji postanowienia.